

מהלכות ודינים השייכים לדיני קניית ארבעת המינים

חיוב ומצוות קניית ד' מינים

חיוב מצוות נטילת ד' מינים

מצוות עשה מהתורה על כל איש מישאל בכל מקום ליטול ד' מינים שבלולב ביום טוב ראשון של חג הסוכות, שנא' (ויקרא כג מ) "ולקחתם לכם פרי עץ הדר (אתרוג) כפות תמר (לולב) וענף עץ עבות (הדס) וערבי נחל (ערבות)", ובשאר ימי החג חייב מדרבנן. (שו"ע או"ח סי' תרנח ס"א)

קטיפת ארבעת המינים ע"י גוי

מותר לקטוף ארבעת המינים ע"י גוי ואין לחוש בזה. (ס' עזרת אבות סי' יב, בשם השו"ע סי' תרנה ס"א, וילקו"י מועדים עמ' קנט, ובחזו"ע עמ' שמג)

לקנות ד' מינים לעצמו

אע"פ שרשאי לצאת י"ח ב-ד' מינים של חבריו מ"מ ראוי להדר לקנות כל אחד ד' מינים לעצמו, לנענוע ולהושענות, ובפרט שבג"א אינם בקיאים בדרכי הקניין כדין. (יוסף אומץ סי' תתרכח)

שלא להמתין לירידת מחירים

מלכתחילה יש להזדרז בקניית ארבעת המינים, ולא להמתין לימים האחרונים בכדי לשלם פחות, משום שיש בזה קצת זלזול במצווה, אלא אם כן מצבו הכלכלי דחוק. (שמחת ישראל ח"ב פ"א, ע"פ היוסף אומץ אות תתל"א, ס' הזיכרון מבקשי תורה ח"א עמ' קמה בשם הגרש"ז אורבך, ואין למו מכשול מועדים ח"א עמ' שלו)

מצווה בו יותר מבשלוחו

מלכתחילה יש לאדם להדר לילך בעצמו לקנות ד' מינים ולא לשלוח שליחים לקנות לו, אע"פ שיש לו בזה טירחה מרובה, ולפום צערא אגרא. (שמחת ישראל ח"ב עמ' ב)

לבטל תורה לקניית ארבעת המינים

יש לאדם למעט בעסקי העולם בכדי להדר ב-ד' מינים וסוכה נאה, אבל לא יבטל בשביל כך הרבה מלימודו, ומוטב שיברך על אתרוג מהודר של חברו, מאשר שיבטל שעות מלימודו לעבור משוק לשוק לחיפוש אחר אתרוג ולולב והדסים נאים. (שו"ת אורל"צ ח"ד עמ' רכ, שו"ת אז נדברו ח"ג סי' מא, שו"ת אבני דרך ח"י סי' עז)

לשלם על ד' מינים

ראוי לאדם שלא לקבל ד' מינים במתנה אלא ישתדל על כל פנים לשלם עליהם משהו. (שו"ת תורה לשמה סי' נ, ע"פ הזוה"ק פר' תרומה), ויש מי שלא היה מקפיד על המחיר ולא היה מבקש הנחה, אלא משלם מיד מה שפסקו עליו (כה"ח סי' תנד אות מ בשם האריז"ל, וע"ע בס' שמחת ישראל עמ' לח). וּמ"מ מי שקנה ד' מינים ומקבל ערבות בחינם, או שיש ברשותו עץ של אחד מה-ד' מינים שחביב עליו אינו מחוייב לקנות אלא יתלוש משלו. (שו"ת שבט הקהתי ח"ב סי' ריח)

קניית ד' מינים לקטן

ילד קטן היודע לנענע ד' מינים חייב אביו לחנכו לכך, ואם יש באפשרותו חייב לקנות לו ד' מינים כשרים, אך אם אין באפשרותו, כגון שמצבו הכלכלי קשה, לאחר שינענע הוא יתן לבנו שיטלם. (שו"ע או"ח תרנז, משנ"ב סק"ד, חזו"ע סוכות עמ' תה, וביה"ל ד"ה כדי)

נפל העוקץ ע"י תפוחים

אדם ששמע לעצת המוכר להצהיב את אתרוגו ע"י תפוחים ולאחר זמן מה נפל העוקץ, אינו יכול לתבוע את המוכר ואינו מקח טעות, משום שזה לא היה תנאי במכירה אלא עצה טובה. (חוט שני שבת ח"א עמ' רכט)

אתרוג שהצהיב בחג ונמצא בו נקודה שחורה משום שכשקנה את האתרוג והיה ירוק ולא היה ניכר הנקודה השחורה, אינו יכול לתבוע את המוכר. (חישוקי חמד בכורות לא:)

לא התפשרו על מחיר האתרוג לפני החג צריכים לקבוע מחיר תחילה בשביל שיחול הקנין, אך באופן זה שלא פסקו המוכר והקונה מחיר לפני החג, ולאחר החג אמר המוכר לקונה שהמחיר הוא חמש מאות שקל והקונה קנה על דעת ששזה מאתיים ש"ח, ומכיון ששניהם חפצים במקח שלמוכר אין מה לעשות באתרוג אחר החג, והקונה רוצה לצאת ידי חובה לכך יתפשרו ביניהם על מחיר (בשם ר' אלחנן פרץ, וע"פ שו"ע חו"מ סי' רס"ז), ועי' מש"כ בזה בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' קפט).

הניח האתרוגים תחת המטה

ראובן ששלחו על ידו אתרוגים להעביר לסוחר ובלילה הניחם תחת מיטתו, למעשה מכיוון שבדיעבד אינם נאסרים יכול למוכרם ואינו חייב עליהם, ומלכתחילה יש להודיע ללקוחות על כך, וכשלא הודיע ומכר כך, יש אומרים שהיו מקח טעות.

רכש אתרוג והחזיר סמוך לחג, משום שקיבל ראובן לאחר שלקח אתרוג מהמוכר להראות לרב פגש בדודו שהביא לו אתרוג מהודר במתנה, ושכח להחזיר האתרוג למוכר, והחזירו סמוך לחג, על' בס' משפט כהלכה (עמ' כח) שהעולה מדבריו הוא שראובן פטור ואין המוכר יכול להוציא ממנו ממון משום שאין זה הזיק בידיים, ומקרה זה נכון לכל שאר חפצים כגון כלים קישוטים לולב ועוד, וראוי לכל אדם להיזהר בדברים דקים אלו שלא להגיע למקרים לא נעימים כגון אלו.

ניתן להקדיש את גיליון לע"נ רפואה הצלחה וכד', בכדי להגדיל את התפוצה.

גיליון זה הודפס בסיוע מוסדות "דרכי תורה" ע"ר 580780575 לתרומות: 0556711589

לקבלת הגיליון למייל 8438911@GMAIL.COM
בכל שבוע ובטל: 0548412678

לאסוקי שמעתתא - דיני קניית ארבעת המינים

הדר ב-ד' מינים

להדר בארבעת המינים

כתי' בקרא "ולקחתם לכם פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל" ולפי שכל אלו המינים כתובים בפס' אחד למדין זה מזה, וכל הארבע מינים יש ענין שיהיו נאים ומהודרים. (משנ"ב בהקדמה לס' תרמה)

זמן קנייתם

המדקדקים מתחילים בהכנת וקניית ד' מינים מיד במוצאי יום כיפור. (כה"ח ס' תרכה אות ד)

קנה ד' מינים ומצא נאים מהם

מי שקנה אחד מד' המינים שהוא בגודל מדויק והוא כשר, ולאחר מכן מצא אחר מהודר שליש יותר בגודלו מהראשון וכד' יוסיף על מחיר הראשון עד שליש ויחליפנו בשני (הרא"ש סוכה פ"ג ס' יב, בב"ק ס' ז, מג"א סי' תרנו ס"ה), ויש מי שמפרש שרק אם עומד לקנות ולפניו אחד כשר ואחד מהודר יוסיף עד שליש בסכום למהודר, שאם לא כן אין לדבר סוף. (אורחות חיים הל' לולב ס' ב). ואם המוכר אינו מוכן להחליף, אינו צריך להדר. (מג"א סי' תרנו ס"ד, באר היטב שם, ערוך השלחן שם אות ג וכו' כהכ"ח אות סו, המט"י ומאמ"ר ואשל אברהם, משנ"ב שם סק"ד, פמ"ג אש"א אות ד)

להוסיף שליש במחיר לצאת מספק כשר

יש מי שאומר שאתרוג ושאר מינים שיש ספק בכשרותם, אף על פי שלהלכה המה כשרים מצוה גם כן להחליפו בתוספת שליש והמחמיר תבא עליו הברכה. (פמ"ג משב"ז ס' תרנו אות א)

קניית ד' מינים מהודרים או מתנה לאשה

מי שמצבו הכלכלי דחוק ואין לו אפשרות לקנות גם ד' מינים מהודרים וגם מתנה לאשה, יש לו לקנות ד' מינים כשרים והשאר יקנה מתנה לאשה. (בגן עדן מקדם עמ' קנט, ואין למו מכשול מועדים ח"ב עמ' שדמ)

להדר במצווה עד שליש

כמה מצוה להוסיף שליש (מלגיו) ולא יותר, והעושה כן יקבל שכרו בעולם הבא ומי שיוסיף יותר משליש יקבל שכרו גם בחייו. (שו"ע סי' תרנו ס"א, ס' המכתם סוכה לג. עמ' 76, ולקחתם לכם עמ' ב)

עשיר ועני בתוספת שליש

אפילו הוא עשיר אינו צריך להוסיף יותר משליש אלא אם כן ירצה, וכמו כן אם מצבו הכלכלי קשה קצת אין עליו מצוה להוסיף אפילו שליש. (ולקחתם לכם עמ' ג)

שבת ויו"ט בקניית ד' מינים

דין ד' מינים העומדים למכירה

ד' מינים העומדים לסחורה אסורים בשבת משום מוקצה מחמת חסרון כיס, שהאדם מקפיד עליהם שלא יפסדו, ועומדים למכירה, ולכן אסור להסתכל בהם בשבת.

קניית ד' מינים ביום טוב

מי שאין לו ארבעת המינים, יכול לקחתם ביו"ט מאחד שמוכר, מבלי לשלם ומבלי לדבר על תשלום, ומותר לעשות כן ביו"ט לצורך מצווה. (משברי ים ס' ח דף לא, כי בא מועד סוכה וארבעת המינים עמ' קצא)

קריאת מודעה בשבת על מכירת ד' מינים

אסור לקרא בשבת מודעות העוסקות במכירות, ואפילו מכירות של מצווה כגון מכירת ד' מינים, ספרי קודש וכד'. (ילקו"י שבת ב' עמ' קצו, הלכ"ב עמ' שז), אבל אם לא מוזכר בהם סכומים מותר לקרא רק על עצם קיום המכירה ביום ובמקום פלוני. (שם)

סיכום עם מוכר ד' מינים שיקנה ממנו בחול

מי שפוגש בשבת את חברו העוסק במכירת ד' מינים אסור לו לומר אקנה אצלך וכן המוכר לא יאמר לו תקנה אצלי ביום א' ארבעת המינים משום איסור 'ודבר דבר', ומכל מקום מותר לו לומר בדרך רמז, כגון: אשמח לפגוש אותך השבוע, וכן אבא אליך השבוע. (שו"ע סי' שז ס"ה, אוצר השיעור סימן יט ס"ב)

קניינים בקניית ד' מינים

הקניה מלכתחילה

מלכתחילה יש לאדם לקנות ע"י נתינת כסף ולקחת הד' מינים, שבאופן זה לכל הדעות קנה. (רמב"ם בהלכות מכירה רפ"ג)

שילם ולא לקח

יש מי שסובר שאף לדבר מצווה אין מעות לבד קונות, ולכן לשיטתו אם שילם ולא לקח [וביו"ט בה ולקח לנענע] אינו יוצא מדין לכס. (שו"ת מוצל מאש ח"ב סימן מב, מגן אברהם סימן שסט), ויש חולקים וסוברים דלדבר מצווה מעות לבד קונות. (ערך השלחן סי' שסט)

לקח ולא שילם (קניה בהקפה)

'לכם' נקרא גם אם לקח ומשך מן המוכר (שהם קניינים מדרבנן), ועדיין לא שילם (שו"ע חו"מ סי' קצח, שואל ומשיב רביעה ח"ג סי' כט, שערי תורה ח"ד סי' עא אות ג, שו"ת שבה"ל ח"ז סי' פג, וכן משמע מחזו"ע סוכות עמ' תו, ובאשרי האיש ח"ג עמ' רכד), ויש מחמירים שישלם קודם החג (מחנה אפרים הל' קניין משיכה ס' ב), והלכה כדעה ראשונה, וכן המנהג, אכן טוב שיתן מקדמה כל שהיא אפילו פרוטה, אולם כשקונה ומביאו לביתו ודאי נקרא לכס.

שילם בצי"ק

המוכר קבע מחיר, והסכימו ביניהם שיתן צ"ק אם יכול לפדות הצי"ק (עם תאריך מזומן קודם לחג) בבנק או אצל אדם פרטי נחשב כמזומנים גם לדעת המחמירים. (כשרות ד' מינים עמ' ריא, ולקחתם לכם עמ' לו, הגרשז"א בהסכמה לס' ד' מינים, תשובות והנהגות ח"ג סי' קצ). ואם הצי"ק לא כובד בבנק, יש לחשוש לד' מינים אלו מדין לכס. (תשובות והנהגות ח"ג סי' קצב, ולקחתם לכם עמ' רל, אשרי האיש ח"ג עמ' רכד וע"ע פתחי חושן ח"ד עמ' תכה)

אסמכתא לא קניא

פעמים שאין הקניין חל משום אסמכתא, כגון:

- קניית אתרוג בקופסא ונמצא פסול.
- לא קבעו מחיר, ואחר החג קבע מחיר מופקע.

לקח תמורת חוב

לכאורה הקונה ד' מינים מאדם שחייב לו כסף, בהגבהת החפץ בזה הוא פורע את חובו, והוי קניין גמור, ונחשב לו כ'לכם' גמור, אע"פ שלא העביר לו תשלום בפועל עליהם.